

ПРОМЕНИСТА КРАСА

(До 90-річчя від дня народження В. С. Івашової)

У 80-х рр. минулого століття автору цих рядків випало побувати в Парижі. Нас, кінематографістів, природно, запросили до музею кіно. Там, серед антикварних кінокамер і макетів декорацій фільмів Мельєса, впала в око невеличка вітрина із старими кіночасописами. На обкладинці одного з них було чарівне, юне обличчя і підпис — «Радянський соловейко». То був анонс першого радянського кольорового фільму «Соловей — соловейко», а на фото — виконавиця головної ролі — молодій робітниці Груні Корнакової. До речі, фільм мав другу назву — ім'я героїні стрічки. Груню зіграла юна студентка акторської студії при «Міжрабпомфільмі» Валентина Івашова.

Можна з певністю твердити, що удача посміхнулась дебютантці. І хай сюжет фільму був за випробуваною схемою тодішніх історико-революційних картин, та постановником її був один із молодих, але вже знаних режисерів Микола Екк. Це був митець, який не шукав утопаних шляхів у кінематографі, охоче експериментував. У 1931 р. він поставив один з перших радянських звукових фільмів «Путівка в життя», який приніс йому світове визнання.

А 1936 р. виходить його фільм «Груня Корнакова», перша кольорова стрічка в радянському кіно. До речі, М. Екк сам знявся у цьому фільмі як актор. Технічних проблем було вдосталь, колір на екрані був далекий від довершеності, хоч режисер дотепно обігрував колір речей —

Сцена з фільму «Сорочинський ярмарок». Крайня праворуч Валентина Івашова (в ролі)

порцелянових статуєток, сервізів і ваз, адже дія відбувалась саме на порцеляновій фабриці. Там молоді робітниці під проводом Груні Корнакової борються проти визискувачів. Юна революціонерка нагадувала порцелянову лялечку — величезні блакитні очі, біле обличчя, рожеві щоки. На це навіть зауважив Ейзенштейн, який поставився до першої спроби роботи з кольором досить критично.

В наступному фільмі «Випадкова зустріч» актриса знову працює з молодим режисером, на якого чекає велике майбутнє. Це Ігор Савченко, що став широковідомим завдяки одній з перших радянських музичних комедій «Гармонь».

Жанр «Випадкової зустрічі» теж визначено як комедію, та йдеться там про речі досить серйозні: про право жінки самій обирати свою долю, свій шлях у житті. Талановита спортсменка відмовляється від подальшої кар'єри, бо чекає дитину. Її тренер, він же майбутній батько, обурений: а як же змагання, рекорди?! Та Іриша тверда у своєму намірі стати матір'ю. До речі, в цьому фільмі поряд з Івашовою вперше з'явився на екрані Євген Самойлов.

Шлях у кіномистецтві, що так вдало розпочався, здавалось, буде продовжуватись вічно. На «Ленфільмі» до пушкінського ювілею знімають стрічку «Юність поета» про ліцейські роки О. Пушкіна. В. Івашова отримує там невелику за обсягом, але помітну роль. Її героїня носить теж ім'я, що і майбутня дружина великого поета. Але вона лише кріпачка, чия доля залежить від панських примх. Запам'яталися два епізоди з В. Івашовою. Друзі-ліцейсти Пушкін і Пущін запрошують юну красуню покататися на човні. Кожен хоче їй догодити, подарувавши якомога більше білих лілей. Усміхнене обличчя Наташі — Івашової стало ще привабливішим серед квітів. Та ось ревності охоплюють Олександра, він, не дочекавшись, поки човен підійде до берега, стрибає у воду, а навздогін лунає веселий сміх Наташі.

А ось епізод уже зовсім іншого емоційного забарвлення. Наташу відсилають у далекий маєток. Неспішно повзе селянський віз, а дівчина-кріпачка із сумом вдивляється в далечінь, де залишилась її щаслива, безхмарна юність. Фільм користувався значним успіхом. Його було нагороджено золотою медаллю виставки у Парижі.

Не забув юну актрису і видатний С. Ейзенштейн, хоч і поставився до її дебюту дещо скептично.

Його привабила її спокійна, промениста слов'янська краса. Івашова отримала роль новгородської дівчини Ольги в «Олександрі Невському». Її героїня сприймається як утілення жіночності, ніжності поруч із двома славними витязями Гаврилою Олексичем (А. Абрикосов) і Василем Буслаєвим (М. Охлопков), що домагаються прихильності красуні.

Досвід роботи в кольоровому кіно став у пригоді, коли Валентина Івашова отримала запрошення від того ж таки Миколи Екка знятися у першому українському кольоровому фільмі «Сорочинський ярмарок» за повістю М. Гоголя. Зйомки відбулися у Великих Сорочинцях, на берегах Псьола, серед чарівної української природи. Спеціально для зйомок було організовано традиційний ярмарок, який, звичайно, при радянській владі не функціонував.

Режисер зібрав блискучих комедійних акторів України, серед яких особливо були помітні В. Чайка, А. Дунайський, Д. Капка. Яскраві, колоритні, ці видатні майстри народного гумору природно привертали увагу до себе. Тому парі ліричних героїв, Парасі (В. Івашова) і Грицеві (О. Короткевич), можна було загубитися, відійти на другий план. Та молоді актори провели свою «партію» достойно, не відійшли у тінь серед своїх колоритних партнерів.

Невдовзі була ще одна «зустріч» з М. Гоголем. У 1941 р. режисер М. Садкович переніс на екран «Майську ніч». В. Івашовій дісталась роль Ганни. І знову-таки актриса не загубилась поруч з Н. Ужвій і С. Шкуратом, поруч з красунею Т. Окуневською, що грала панночку.

Можна сказати, що актрисі щастило на партнерів. У картині «Макар Нечай» вона зіграла разом з В. Добровольським. Звичайно, сьгодні зміст і спрямування цієї стрічки (апологія лисенківщини) здаються більш ніж сумнівними. Але актриса довела, що вона може не обмежуватиме себе лише костюмними ролями, їй пасуватимуть і характери сучасниць.

А далі ...далі була війна. Евакуація в Середню Азію. Робота на Київській кіностудії в Ашхабаді не приносила творчого задоволення. Здавалося, у ці тяжкі роки випробувань екрану вже була непотрібна спокійна, часом велична краса актриси. Радістю була хіба що невеличка роль учительки в «Райдузі» М. Донського. Та з тих пір «зірковий» статус актриси невмолимо йде в минуле. Попереду були незначні епізодичні ролі, та актриса ставилась і до цієї роботи з повагою й відповідальністю, шукаючи гострі виразні барви. Її персонажі запам'ятовувались, не губились в екранному натовпі. Серед найбільш помітних кіноробіт епізоди в екранізаціях п'єс І. К. Карпенка-Карого «Суєта», «Сто тисяч», невеличкі ролі в революційних драмах «Гроза над полями», «Хліб і сіль», у веселій комедії «Веселі Жабокричі».

Працювала Валентина Івашова і в театрі ім. І. Франка. Але й тут значних ролей бракувало. Та актриса повністю «викладалась» навіть у ролях, що в театрі називають «їсти подано». Пригадується, як вона, граючи покоївку, що заносить на таці каву до вітальні, продумувала кожен рух, кожен жест. Як ця «молодичка» звабливо поглядала на гостя, «стріляла» очима, виходила, мало не пританцювуючи. І «безсловесна» роль набирала наповненості, за миттєвою появою на сцені вимальовувався характер.

На схилі літ Валентині Івашовій доля подарувала сповнену драматизму роль божевільної Нюсі, сестри великої Соломії Крушельницької у фільмі О. Фіалка «Повернення Баттерфляй». Це була остання помітна робота актриси.

В 1991 р. вона пішла з життя. Оглядаючи творчий шлях Валентини Івашової, лишається тільки з сумом зауважити, як часто ми ставимося без належної поваги до тих, хто збагатив вітчизняний кінематограф силою і багатобарвністю свого таланту. А без таких митців загальна картина нашого кіномистецтва була б збідненою і неповною.